

SZÁSZ KEVE

Egy elfeledett panegyrikus előképei – Elias Corvinus: *Ioannis Hunniadae res bellicae contra Turcas*

*Bár a 16. században élt Elias Corvinus neve nem ismeretlen a neolatin kutatás számára, Corvinus fő művével, a Ioannis Hunniadae res bellicae contra Turcasszal eddig érdemben még nem foglalkozott sem a nemzetközi, sem a hazai kutatás, annak ellenére, hogy a szerző jelentős magyarországi kapcsolatokkal rendelkezett, szóban forgó panegyrikus eposzának célkitűzése pedig Hunyadi János törökök elleni háborús tetteinek megéneklése volt. Jelen tanulmány ezen adósságból kíván valamennyit törleszteni, amikor a mű forrásanyagai után kutatva feltárja a megalkotásához felhasznált irodalmi és történeti munkákat, illetve azok viszonyát az eposzhoz. Az antik re-miniscenciák felsorolása után sor kerül a mű Alessandro Cortese De laudibus bellicis Matthiae Corvini regis Hungariae című panegyrikusával és Antonio Bonfini Rerum Hungaricarum decadesével való párhuzamainak bemutatására is.**

Kulcsszavak: Elias Corvinus, Hunyadi János, humanizmus, *Ioannis Hunniadae res bellicae contra Turcas*, panegyrikus

Elias Corvinus a 16. század azon alakjai közé tartozik, akiknek eddig nem szentelt különösebb figyelmet sem a nemzetközi, sem a hazai kutatás, annak ellenére, hogy a szerző kiterjedt magyarországi kapcsolatrendszerrel rendelkezett.¹ Tagja volt a Radéczy-körnek, illetve szoros barátságot ápolt a szigetvári hős, Zrínyi Miklós vejével, Batthyány Boldizsárral.² A fenti állítás még inkább elmondható

* A tanulmány a Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-22-2 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült. ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem.

¹ Eredeti neve Raab, 1537-ben született Joachimstahlban német lutheránus családba. Életéről bővebben ld. SÁRKÁNY (1973).

² Elias Corvinus ismeretségi köréről bővebben ld. BARLAY (1997), KISS (2017), BOBORY (2018).

Corvinus fő művéről, a lepantói győzelem apropóján íródott és II. Rudolfnak dedikált Hunyadi-panegyrikusról, a *Ioannis Hunniadae res bellicae contra Turcas*ról, amely 1573 és 1575 között íródott.³ A műnek egyetlen kézírata maradt ránk, amely jelenleg az ÖNB-ben található (Cod. Vind. Lat. 9878). A Hunyadi János török elleni háborús tetteit megörökítő eposzról mind ez ideig egyetlen rövid, mindössze öt oldal terjedelmű összehasonlító elemzés született Galántai Erzsébet tollából.⁴

Jelen tanulmányban az eposz előképeit, forrásanyagait kívánom feltárni. Először bemutatom azokat az imitált (vagy alludált) szövegrészeket, amelyeket Corvinus klasszikus antik, illetve keresztény költőktől vett át. Ezt követően rátérek arra, hogyan viszonyul a mű Alexander Cortesius *De laudibus bellicis Matthiae Corvini Hungariae regis* című panegyrikusához.⁵ Végül a mű Bonfini *Rerum Hungaricarum decades*ével való kapcsolatát elemzem.

Antik és (ó)keresztény előképek

A klasszikus előképek között elsőként Vergilius *Aeneis*ét kell említenünk. Corvinus név szerint szerepelteti Vergiliust panegyrikusának záró soraiban (majd egy sorral később Homéroszra tesz utalást):

Non ego, si immensi flueret mihi vena Maronis,
Si concessa foret Smyrnaeae gratia linguae,
Annuerem, pater Hunniade, me aequare canendo
Posse tuas laudes [...]
(1027–1028)⁶

Műve végén ugyanúgy szól panaszkodva a két Hunyadihoz, mint ahogy azt az Alvilágban Anchises árnya teszi, amikor felsorakoztatva Aeneas

³ A mű datálását illetően ld. SÁRKÁNY (1973: 5). A keletkezés SÁRKÁNY által tévesen meghatározott *terminus post quem*jét helyesbíti BARLAY (1997: 352).

⁴ GALÁNTAI (2006).

⁵ Cortesius panegyrikusáról ld. SZÖRÉNYI (1987–1988), SIMON (2021).

⁶ „Én nem lennék képes, beismerem, még ha a mérhetetlen nagy Maro vére folyna bennem, ha megengedtetne nekem a szmürnai nyelv bája, Hunyadi atya, méltón megénekelni a te dicső tetteidet [...]” Ahol nem jelöltem másképp, a szövegeket saját fordításban közlöm.

előtt a leendő Róma majdani nagy alakjait, szónoklatában így szólítja meg a Fabiusokat: *Quo fessum rapitis, Fabii?* (Verg. *Aen.* 4, 845).

Quo fessum rapitis, Matthia o magne paterque
Hunniadae? O, vastis quanta haec sunt nomina terris!
(1065–1066)⁷

Két sorral később pedig „búcsúzva” tőlük ugyanazon szavakkal szólítja meg őket, mint Aeneas, amikor Helenustól és Andromakhétól búcsút véve elhajózott.

Vivite felices animae per sydera Olympi
Proque piis meritis caelestum praemia habete;
(1068–1069)⁸

Vivite felices, quibus est fortuna peracta
iam sua: nos alia ex aliis in fata vocamur.
(Verg. *Aen.* 3, 493–494)⁹

A műben felbukkannak további párhuzamok is, amelyek a latin irodalomban való ritka előfordulásukkal hívják fel magukra a figyelmet.¹⁰

Hunyadival kapcsolatban jelennek meg a legvilágosabban az *Aeneis*-szel való párhuzamok. A *gubernator* (542) a törökök cselére felfigyelve ugyanúgy szalad le a várból, mint ahogyan Laokoón, aki figyelmeztetni akarta a trójaiakat a falóval kapcsolatos aggályaira: *Laocoon / ardens*

⁷ „Hová ragadjátok az elfáradtat, ó, Mátyás és nagy Hunyadi atya? Ó, mily nagyok ezek a nevek a széles földeken!”

⁸ „Éljetek boldog lelkek az Olympos csillagai közt és kegyes érdemeitekért bírjátok az égiek jutalmait!”

⁹ „Éljetek boldogan, kiknek már beteljesedett saját sorsuk: minket most egyik végzetből a másikba szólítanak!”

¹⁰ Fellelhető a *caedis acervos* (843) szókapcsolat, amely egyetlen Valerius Flaccus helytől eltekintve (Val. Fl. 3, 274) csak az *Aeneis*-ben szerepel: *Ingentis Rutulae spectabit caedis acervos*. (Verg. *Aen.* 8, 242), vagy a szintén ritka *caede peracta* (879) sorzárlat, ami klasszikus szövegekben az *Aeneis* mellett (*Mox hic cum spoliis ingenti caede peracta*, Verg. *Aen.* 242) csak két ízben Lucanusnál (Luc. 2, 203; 2, 512), illetve egyszer az *Ilias Latiná*-ban (732) fordul elő.

*summa decurrit ab arce.*¹¹ Vö. *Prospiciens summa solers Corvinus ab arce, decurrit.*¹² További párhuzam, hogy Hunyadi ugyanazokkal a szavakkal buzdítja katonáit, mint Aeneas. A műben Hunyadi szájából hangzik el a szállóigévé vált *Durate et vosmet rebus servate secundis* (Verg. *Aen.* 1, 207) sor is.¹³

Solatur cives ac **res** sperare **secundas**
Hortatur, secumque ultra **durare** labori
(834–835)¹⁴

Ahogy Hunyadi Aeneasszal, úgy Nándorfehérvár ostroma Trója ostromával, az *Aeneis* második énekével alkot párhuzamot. A török sereg épp úgy özönl el (*milite complet*, 792) a két folyó közét és Nándorfehérvár környékét, ahogy a görögök a kaput betörve beözönlenek Priamos palotájába:

Fit via vi; rupunt aditus primosque trucidant
Immissi Danai et late loca **milite complet**.
(Verg. *Aen.* 2, 494–495)¹⁵

Ugyanúgy zajong a két sereg, harsognak a hadikürtök, ahogy Trója alatt: *strepitusque virum clangorque tubarum* (815); *Exoritur clamorque virum clangorque tubarum* (Verg. *Aen.* 2, 313). A halál megjelenítésére használt *tristissima mortis imago* (819) kifejezést viszont a *Doppelimitation* eszközével alkotja meg Corvinus, ugyanis az *Aeneis* 2, 369 *mortis imago* kifejezését és a *Tristia* 1, 3 kezdősorának *tristissima noctis imago* szavait vonja össze.

Hunyadi, noha Aeneasszal állítja őt párhuzamba a szerző, tetteiben felülmúlja előképét, mert míg Aeneasnak menekülnie kell, ő győzedelmeskedik, míg Trója elvész, Hunyadi sikeresen megvédi Nándorfehérvár

¹¹ Verg. *Aen.* 2, 41: „Laokoón lángolva futott le a vár fokáról.”

¹² 855–856: „Előre látva a leleményes Corvinus lefutott a vár fokáról.”

¹³ „Tartsatok ki és őrizzétek meg magatokat a kedvező alkalmakra!”

¹⁴ „Vigasztalja a polgárokat, és biztatja őket, hogy reméljenek a kedvező dolgokban, s tartsanak ki vele a szenvedésen túlig.”

¹⁵ „Út nyílik az erőszaknak: betörik a bejáratot és az elöl állókat felkoncolják a beküldött görögök, s a helyet katonákkal töltik meg.”

várat.¹⁶ A két hős és a két ostrom egymás mellé állítása tehát nem egy egyszerű párhuzam, hanem *Kontrastimitazion*.

A mű másik antik előképe a leghosszabb ismert latin nyelvű költemény, Silius Italicus *Punica* című műve, amely a második pun háború történetét dolgozza fel tizenhét könyvben. Ugyanúgy növekszik Mehmet dühe (*At furiis gliscens Mahumetes*, 836),¹⁷ mint a *Punica*-beli ifjaké (*Fulminei gliscens iuvenis furor*, Sil. 9, 393), megfigyelhető továbbá például az *interrita virtus* (864) kifejezés allúziója: [...] *perque aspera duro / Nititur ad laudem virtus interrta clivo*. (Sil. 4, 603–604), vagy a *turba piorum* párhuzama: *Elysios ducunt campos. Hic turba piorum* (Sil. 13, 553–555). Figyelemre méltó még a *strage suorum* (877) kifejezés megjelenése is:

Scipio qua medius pugnae vorat agmina vertex
 Infert cornipedem atque instinctus **strage suorum**
 Inferias caesis mactat Labarumque Padumque
 Et Caunum et multo vix fusum vulnere Breucum
 Gorgoneoque Larum torquentem lumina vultu.
 (Sil. 4, 230–238)¹⁸

Ezt a kifejezést ugyanis Silius Italicuson kívül kizárólag Lucanus (Luc. 4, 797) és Statius (Stat. *Theb.* 3, 231) használja egy-egy ízben.¹⁹

A klasszikus előképek között még mindenképpen meg kell említeni a *Pharsalia* szerzőjét, Lucanust is. Az eddig felsorolt lucanusi egyezéseken kívül még megemlíthetjük a *licentia ferri* (848) szókapcsolatot: *Quis furor, o ciues, quae tanta licentia ferri* (Luc. 1, 8), illetve a rendkívül ritka *deplorat* (878) kifejezés használatát is (II. Mehmet megsiratja Nándorfehérvár alatt elszenvedett vereségét), amelyet a klasszikus latin iroda-

¹⁶ A vár megvédéséért és a győzelemért a *protector patriae* (884) és a *defensor* (890) epithetonokat kapja.

¹⁷ Dolgozatomban a török személynevek eredeti török alakját használom.

¹⁸ „Scipio oda vezeti be lovát, ahol a csata központi forgataga emészti a csapatokat, és övéi vereségétől felbőszülve mint áldozatokat a megöltekért levágja Labarust, Padust és Caunust és a sok sebtől megsebesülve éppen elomló Breucust és a Gorgóhoz hasonló arccal szeméit forgató Larust.”

¹⁹ További egyezések még a klasszikus latin költészetben kizárólag a *Punicában* használt (Sil. 1, 630; 3, 540–542) *clades horrida* kifejezés (828–829), vagy a földön elnyúló holttestek (*prostrata cadavera*, 821) képe is: *prostrataque corpora campo* (Sil. 9, 45).

lomban Lucanuson kívül csak Seneca használ egyetlen helyen,²⁰ illetve később a panegyrikus műfajának alapítója, Claudianus két alkalommal.²¹

Deplorat Libycis perituram Scipio terris
 Infaustam subolem; maior Carthaginis hostis
 Non servituri maeret Cato fata nepotis;
 (Luc. 6, 788–790)²²

A mű előképeinek létezik egy második rétege, ezt a réteget keresztény költők művei alkotják. Bár a mi fogalmaink szerint például Paulinus Nolanus vagy Sedulius egyáltalán nem a „klasszikus költők” kategóriájába tartoznak, nem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy Corvinus és kortársai számára ezen szerzők még teljes mértékben ismertnek és olvasottnak számítottak.²³ Az előképek rétegződését a *turba piorum* kifejezés példáján keresztül igen könnyen és látványosan szemléltethetjük.²⁴ A kifejezés Silius Italicusnál eredetileg még teljesen más jelentéstartalommal bír, mint amilyennel majd Corvinusnál látjuk: az elysiumi mezőkre bebocsátást nyert személyek meghatározására használja: *Elysios ducunt campos. Hic turba piorum* (Sil. 8, 552) A kifejezés Paulinus Nolanusnál krisztianizálódik, az üdvözültek seregére vonatkoztatandó:

Angelicus populus, patriarchae et **turba piorum**,
 Quam caelo ascivit religiosa fides
 (Paul. Nol. *Carm. app.* 3, 55–56)²⁵

Corvinusnál a szókapcsolat ([...] *tum maxima turba piorum / erumpunt*, 858–859) egy, a fentiekől különböző, új értelmet nyer: a keresztések kö-

²⁰ Ille **deplorat** queriturque fatum (Sen. *Troad.* 1026).

²¹ Claud. *In Eutr.* 1, 292, illetve *VI. Cons. Hon.* 264.

²² „Megsiratja Scipio a líbiai partokon majd eleső szerencsétlen utódját; Karthágó ellensége, az idősebb Cato meggyászolja a rabszolgaságot nem kívánó utódjának sorsát.”

²³ A 820. sorral párhuzamban Seduliusnál ld. *Vulnere purpureus cruor et simul unda cucurrit* (Sedul. 5, 288), vagy a 881. sorban az *indultum* kifejezésre Paulinus Nolanusnál a *Carm.* 10, 27. sorát. (*indultum dei*).

²⁴ [...] *tum maxima turba piorum / erumpunt* (858).

²⁵ „Az angyalok népe, a pátriárkák és a szentek serege, melyet a vallásos hit az égbe felemelt.”

zött harcoló szerzetesek vagy papok csoportjára vonatkozik, akik kitörnek az ostrom közepette a várból, ezzel visszaadva a bátorságot küzdőtársaiknak és önmaguknak.

A párhuzamok között felbukkan az eddigi előképekhez képest már jóval később alkotó Marco Girolamo Vida *Christiasa* is.²⁶ A párhuzam mindenképpen figyelemre (illetve további elemzésre) méltó. Tudjuk ugyanis, hogy Vida művét az ifjabb Zrínyi is olvasta, ez pedig további elemzést indokol annak tudatában, hogy a németújvári humanista kör feje, Batthyány Boldizsár rokoni kapcsolatban állt a Zrínyi családdal.

De laudibus bellicis

Cortesiushunyadi Mátyásról írt dicsőítő eposzát Corvinus a *Rerum Hungaricarum decades* 1543-as Brenner Márton-féle bázeli kiadásának appendixében olvashatta.²⁷ A mű imitálása kézenfekvő volt, hiszen Corvinus a Cortesius által (ugyanabban a műfajban) írt költemény előzménytörténetét kívánta megörökíteni. Jelentős segítséget nyújtott és megkönnyítette az elemzést, hogy Corvinus egy Battyhány Boldizsárhoz írt levelében maga jelölte meg az imitálandó művet.²⁸ Következzenek először azok a szöveghelyek, amelyek esetében az imitáció ténye akkor is egyértelműen megállapítható lenne, ha nem állna rendelkezésünkre írásos forrás Corvinus szándékáról.

Az első szöveghely a nándorfehérvári ostrom leírásánál található, amikor Hunyadi vízi úton visz segítséget a városba, áttörve a török hajók blokádját. Az összecsapás során a holttestek akadályozzák az előrenyomulást: *et solitum occludunt prostrata cadavera cursum* (821).²⁹ Cortesiusnál a kifejezés a Sámsonhoz hasonlított Mátyással kapcsolatban kerül elő, aki a halottak tetemein gyors iramban áttörve újabb eltorzított testeket ad hozzá a már eddig is halomban álló holttestekhez.

²⁶ *Inque dies gliscens furor atque insania crevit.* (Vid. *Christ.* 3, 973).

²⁷ Vö. SÁRKÁNY (1937: 9).

²⁸ Mivel Corvinus az imitálást még csak a jövőre vonatkozó ígéretként fogalmazza meg, kérdéses volt az is, hogy megvalósult-e egyáltalán. 1573. május 7-én keltezett levelében a következőt írja: *De altero proposito Joannis Hunniadiany curabo ut dicar diligens et aemulus Cortesiy.* BARLAY (1997: 352).

²⁹ „A szokott haladás útját elzárták a leterített holttestek.”

Ipse ruens rapido per strata cadavera cursu
 Caesarum informes cumulis addebat acervos
 (Cort. 883–885)³⁰

Az ágyúdörej és fegyverzaj hangulatfestő leírását is Cortesius kifejezéseiből, többek között az antik lírában igen ritka *tonitrua* szó (Cort. 563: *crebra tonitrua*; 159: *horrenda tonitrua*) használatával alkotja meg:

Et tormentorum furiosa tonitrua flictusque
 Armorum caelo reboant terraque resultant.
 (816–817)³¹

[...] armorum conflictu personat aether
 Vicinaeque procul silvae montesque reclamant.
 (Cort. 620–621)³²

A *Res bellicae*ben II. Murad császár, illetve a neve alatt értendő török sereg ugyanúgy sűrű jégesőként pusztít el mindent, ami vonulásának útjába kerül, ahogyan a *De laudibus*ban leírt török csapatok:

Verum Amurathes, densae qui grandinis instar
 Fundebat socios spatiosa per arva, [...]
 (570–571)³³

Et laetas densa populantur grandine messes,
 Sic in Dalmatico consedit litore Turca.
 (Cort. 728–729)³⁴

³⁰ „Ő pedig (ti. Mátyás) sebes futással rohanva a leterített holttesteken át a levágottak rút rakásaihoz halmokat ad hozzá.” Csak a *strata cadavera* szókapcsolatra példa még: Cort. 1084. A latin szöveget ld. FÖGEL (1934).

³¹ „Az ágyúk őrült mennydörgése és a fegyverek villámlása az égben visszhangzik és a földeken ekhózik.”

³² „A fegyverek összecsapásától hangos a levegő és a szomszédos erdők és hegyek messze visszhangoznak.”

³³ „Murad pedig aki sűrű jégesőhöz hasonlóan öntötte szövetségeseit a tágas mezőkre, [...]”

³⁴ „És sűrű jégesőként pusztítják a gazdag termést; így táborozott le a dalmát parton a török.”

Nem kifejezések közvetlen átvételén alapul Cortesius imitálásának következő példája, amelyben Európa Bizánc 1453-as eleste feletti megdöbbenését és gyászát tárgyalja Corvinus. Eközben a *De laudibus* azon részletét imitálja, amikor Isten Szűz Máriához intézve szavait kifejti, hogy a gonoszság erőinek egyre nagyobb elharapózása miatt (ennek földi megtestesítői természetesen a törökök), legszívesebben eltörölné az emberi fajt, de nem teszi, mert megindította őt Hunyadi hősies küzdelme, sőt, megjutalmazza a hadvezért a csillaggá válás ajándékával is.³⁵ A törökök dúlásának leírása a következő rendben halad: először megtudjuk, hogy a török meg fogja szállni az egész világot, hiszen Mehmet Keletet és Nyugatot egyaránt szorongatja. Ezután következik a már elfoglalt területek listája, közöttük Jeruzsálemmel és Görögországgal, végül Róma, amit csupán egy szűk szoros óv meg a veszedelemtől.

Possidet orbem

Turca ferox Eurumque premit Magmedus et Austrum,
 Nec patriam tantum Solymam nec Achaica tantum
 Regna, sed Illyricum tenet Epirumque superbus.
 Angusto vix tuta freto Roma inclyta, divum,
 Roma, locus, Roma, imperii pulcherrima sedes.
 (Cort. 149–154)³⁶

Corvinusnál Bizánc városát tartja megszállva a török, s így kerülnek említésre az idegen igát nyögő akhájok, majd a pápa említésével megidézi Rómát, ám ő nem az örök várost félti, hanem Pannónia megmeneküléséért fohászkodik.

Urbs eversa iacet, Turcae dominantur in arce
 Imperiumque aliud victi experiuntur Achivi.
 Omnis ab hoc casu lugubri Europa gemiscit
 Et tristem extremi populi metuere ruinam.

³⁵ *Me tamen Hunniadae pietas movet actaque bello / Fortia et effusus nostro pro nomine sanguinis. / Sed, quoniam emeritum iam pridem sede locare / Siderea certum est [...]* (Cort. 162–163).

³⁶ „A vad török szállta meg a várost, Mehmet szorongatja Keletet és Nyugatot. Nem csak a hazát, Jeruzsálemet, nem csak a görög királyságokat, de Illíriát és Epirust is birtokolja gőgösen. A híres Rómát is csak egy szűk szoros védi, egek, Róma, a Hely, Róma, a birodalom legszebb székhelye.”

Ipse sacer Romae antistes de gente piorum
 Sollicitus quascunque artes praesumit et ipsam
 Pannoniam imprimis tutari exquirat ab hoste.
 (775–782)³⁷

Külön kategóriát alkotnak azok az egyezések, amelyek Corvinus fentebb említett szándéknyilatkozata nélkül nem lennének megemlítve, de mivel ismert az imitálási szándék, valószínűsíthető, hogy ezen részletek mögött is Cortesius rejlik. Mindkettőjükénél megjelenik a kétszer valószínűleg mezőn fekvő török képe:

Bis dena in latis Turcarum millia campis
 Occubuere dolosque et vim posuere superbam.
 (193–194)³⁸

Bis septem vacuo Turcarum milia campo
 Alitibusque ferisque iacent data pabula diris.
 (846–847)³⁹

A szövegbeli egyezések mellett utalni kell a fentebb tárgyaltak közül arra is, hogy Corvinus Hunyadi kettős (hun és antik latin) származásában is a *De laudibus* követi.

Rerum Hungaricarum decades

Antonio Bonfini *Rerum Hungaricarum decades*⁴⁰ című munkáját maga Corvinus jelöli meg elsődleges forrásmunkájaként, annak is a Brenner Márton által kiadott 1543-as bázeli kiadását.⁴¹ Elias Corvinus attól a

³⁷ „Felforgatva hever a város, a török az úr a várban és idegen hatalmat tapasztalnak meg a legyőzött akhájok. Egész Európa ettől a gyászos eseménytől nyög és keserves összeomlástól félnek a legtávolabbi népek is. Maga Róma szent előjárója is a kegyes népért aggódva bármilyen fortélyt előnyben részesít és magát Pannóniát kívánja első-sorban megvédeni az ellenségtől.”

³⁸ „Kétszer tízezer török feküdt a széles mezőkön, kínjaikat és gögös erejüket elhagyták már.”

³⁹ „Kétszer hétezer török fekszik az üres mezőn táplálékul adva a madaraknak és a szörnyű vadállatoknak.”

⁴⁰ A mű forrásairól, szerkesztési módszereiről, keletkezéséről ld. KULCSÁR (1973).

⁴¹ Vö. SÁRKÁNY (1937: 9).

ténytől eltekintve, hogy műve terjedelmét illetően rövidebb, így egyes részleteket már csak ebből fakadóan sem említ, amelyekről Bonfini beszámol, szorosán követi Bonfini elbeszélésének időrendjét, a történeti művel azonosan szerkeszti meg az eposz elbeszélésének menetét. Ezt a mintakövetést a két mű egy-egy részletén végzett összehasonlító elemzéssel kívánjuk bemutatni. A részletek a nándorfehérvári diadalt⁴² írják le, az összevetésben a két jelenet tartalmi szempontból egyező részleteit állítottuk párba, az epizódok rövid ismertetésével. Az elemzés során kitűnt, hogy a párhuzamos epizódok néhány kisebb eltéréstől eltekintve végig azonos sorrendben következtek. Ezek alapján tehát megállapítható, hogy műve megalkotásakor Corvinus a történelmi tények leírásának tekintetében Bonfini munkáját rendkívül pontosan követte.

1. Elsőként annak a jelenetnek a leírása következik, ahogy a török sereg előzőli Nándorfehérvár környékét, ahol a Duna és a Száva egybefolyik.⁴³
 - a. (Bonfini) *Decas* (továbbiakban: *D.*) 3, 8, 789–792.
 - b. (Corvinus) 39.
2. Ezután a török sereg hajóblokádot von a két folyóra, nehogy a magyarok vízen átjutva az ostromgyűrűn segítséget vihessenek a várbelieknek.
 - a. *D.* 3, 8, 44–45.
 - b. 793–795.
3. Corvinus és Kapisztrán pontosan azt akarja tenni, amire a törökök számítottak, s ami ellen fel is készültek: elindulnak a magyar hajóhaddal a város irányába. Mikor a város alá érnek, látják, hogy a török ágyúval töri a falakat.
 - a. *D.* 3, 8, 46–51.
 - b. 797–806.
4. A Duna két partján felsorakozik a magyar lovasság, a vízen pedig a flotta, megkezdődik az összecsapás.
 - a. *D.* 3, 8, 52–54.
 - b. 807–810.

⁴² A nándorfehérvári diadalról ld. CSEH (2016).

⁴³ Bonfini művének alábbi kritikai kiadását használtam: FÓGEL–IVÁNYI–JUHÁSZ (1936).

5. Hunyadi saját példájával feltüzeli a magyarokat. A hajókat mind a magyarok, mind a törökök láncokkal rögzítik egymáshoz. Hunyadi beugrik az első hajóba (Corvinus 822–823: *insilit ante alios pater ipse carinam / Hunniades*. Bonfini 56: *Corvinus in pretoriam navem insilit*) társai követik, a hajók fedélzetén harc alakul ki. Mindenhol csata dúl, a Duna vizét vörösre festi a vér.
 - a. D. 3, 8, 55–57.
 - b. 811–825.
6. A törökök lassan visszaszorulnak, majd megfutamodnak. A magyarok lemészárolják őket. Míg Bonfini szerint az ellenség megszalasztásában a Duna törökök számára kedvezőtlen folyásiránya is segíti a magyarokat, Corvinusnál erről nem esik említés.
 - a. D. 3, 8, 58–59.
 - b. 826–830.
7. A győztes magyar sereg bejut Nándorfehérvárba, meghozza a várva várt segítséget, utánpótlást és lelki támogatást, buzdítást.
 - a. D. 3, 8, 59.
 - b. 831–838.
8. Mehmet ezek után úgy osztja be alakulatait, hogy folyamatos ostromnak tehesse ki a várost, hogy a védők ne tudjanak pihenni.
 - a. D. 3, 8, 65–66.
 - b. 839–841.
9. Váltakozó szerencsével dúl a folyamatos harc a leomlott falakon az elhullottak tetemei felett.
 - a. D. 3, 8, 77–80.
 - b. 846–848.
10. Mehmet összeállít egy „elitharcosokból” álló különítményt. A különítménynek azt a feladatot adja, hogy jussanak be a városba és mészároljanak le minden bennlévőt. Ha ezt nem lennének képesek végbevinni, tettessenek menekülést, s a nyomukban kirontó óvatlan magyarokat maguk után csalva és társaiktól elvágva le tudják mészárolni.
 - a. D. 3, 8, 80–82.
 - b. 849–853.

11. Kapisztrán észreveszi a cselet és visszavonulót fúj, de a lovasok a hévtől és zajtól nem hallgatnak rá, belemerülnek a török tábor felgyújtásába.
- a. Ezután *cum sacerdotum collegio* (D. 3, 8, 92) kiront, hogy visszahívja őket.
 - b. *A maxima turba piorum* még az előtt ront ki, hogy a fentiek bekövetkeznének. (857–867)
- 12.
- a. Mehmet a tábor megmentésére siet, ezalatt Hunyadi beszögezi az ágyúkat. (93–94)
 - b. Mehmet a falak alá vonul, hogy betörjön a városba. Ezt kihasználva Hunyadi odaront az ágyúkhöz, beszögezi, illetve a törökök ellen fordítja azokat. (871–874)
13. Mehmet visszafordul ágyúíhoz, de azok már őt lövik. A magyarok végső győzelmet aratnak, s diadallal vonulnak vissza a megvédett városba.
- a. D. 3, 8, 94–97.
 - b. 875–884.
14. Mehmet megéri a veszteségét és elvonul a falak alól.
- a. D. 3, 8, 98–105.
 - b. 885–888.

Ha az időrenddel kapcsolatban Bonfini művének szoros követéséről lehet beszélni, a nyelvezetet illetően ez már egyáltalán nem mondható el. Ahogy az kutatásunk során kitéjt, a *Res bellicae* nem egyszerűen hexameterre átírt változata Bonfini történeti prózájának. Corvinus igyekszik átfogalmazni Bonfini szövegét, eltérő szókinccsel használni, tehát azt irodalmi szempontból nem hasznosítja, kizárólag a munka történeti adatait építi be költeményébe. A következőkben ismételten a nándorfehérvári diadal összetételét mutatjuk be, de ezen elemzésnek nem az időrend, hanem a két műrészlet megfogalmazása, szókinccse áll a központjában.

A török hadsereg megérkezve a vár alá hajóhadával elzárja a Szávát és a Dunát. Bonfininál: *Savum et Danubium classe compleverat*. D. 3, 8, 43. Corvinusnál: *geminos multa rate clauserat amnes* (794).

Hunyadi serege lebocsátkozik az árral. Bonfininál: *classem Ungaris cruce signatisque completam secundo amne deducunt* (D. 3, 8, 46). Corvinus-

nál: *Hunniades fortique manu iam classe parata / Ad charas gentes prono defertur ab amne*⁴⁴ (798–799). A vértés (Corvinusnál fegyverhangú) lovasság megindul a folyóparton, hogy oldalról fedezze a hajóhadat. Bonfininál: *In ripis quadrata cataphractorum equitum agminautrunque cornu classis protegebat* (D. 3, 8, 53).⁴⁵ Corvinusnál:

Armisonos equites utroque in margine ripae
Danubii stipat classemque in flumine lato
In duo divisam nunc cornua pergere mandat
(807–809)⁴⁶

Hunyadi saját bátorságával mutat példát, lelkesíti, buzdítja a magyarokat, hogy rontsanak neki a törököknek. Bonfininál: *Corvinus acerrime pugnare ac exemplo suo ad pugnam Ungaros incendere, iubere, ut remis incumbant et suffragante Danubio comminus dimicent*.⁴⁷ (D. 3, 8, 55) Corvinusnál:

Sic ille oppositam Turcarum invadere classem
Instigat fortique exemplo concitat omnes.
(811–812)⁴⁸

Mind a magyar, mind a török fél megcsákyázza és láncokkal erősíti össze saját hajóit az ellenséges hajókkal. Bonfininál: [...] *mutuis navigia catenis utrinque colligant*.⁴⁹ (D. 3, 8, 56) Corvinusnál:

⁴⁴ „A már előkészített flotta segítségével Hunyadi erős csapattal a kedvező irányú árral lehajózik a folyón a számára kedves néphez.”

⁴⁵ „A partokon a vértés lovasok harcra kész rendje oltalmazta a hajóhad mindkét szárnyát;” *A Rerum Hungaricarum decades* vonatkozó részleteit KULCSÁR Péter (2019) fordításában közlöm.

⁴⁶ „A Duna partján mindkét oldalon fegyverhangú lovasokat zsúfol össze és a széles folyón a flottának megparancsolja, hogy két szárnyra oszolva haladjon.”

⁴⁷ „Corvinus elkeseredetten harcolt, és saját példájával tüzelte a magyarokat a verekedésre, megparancsolta, hogy feküdjenek az evezőknek, és a Duna áramlását kihasználva bocsátkozzanak közelharcba.”

⁴⁸ „Így uszít ő a törökök szemközti flottáját megtámadni és bátor példájával felbuzdít mindenkit.”

⁴⁹ „[...] a hajókat láncokkal egymáshoz kötötték.”

Iamque catenatae vinclis per mutua nexis
 Concurrunt puppes; [...]
 (813–814)⁵⁰

Hunyadi beugrik az első hajóba (Bonfini még *praetoriam navemet*, tehát zászlóshajót ír, Corvinus *primam carinam*ja már egyszerűsítés), társai pedig követik őt (Corvinus szerint egymással versengve). Bonfininál: *Corvinus in pretoriam navem insiliit, sequuntur socii* (D. 3, 8, 56). Corvinusnál:

Insilit ante alios primam pater ipse carinam
 Hunniades caeditque viros; tum more superbo
 Certatim socii irrumpunt [...]
 (822–823)⁵¹

A török flotta megfutamodik. Hunyadi bevonul Nándorfehérvárba, meghozza a várba várt segítséget és biztatja, lelkesíti a várbelieket, hogy ne veszítsék el reményüket. Bonfininál:

Corvinus fusa fugataque classe, cum Albe appropinquasset, eam reserat urbemque ingreditur, quam armis, milite com meatibusque complet, saucios egrosque oppidanos educit, arci supplementum suggerit validissimum, obsessorum animos recenti victoria instaurat et ad propugnandam civitatem una cum Capistrano viro sanctissimo omnes hortatur.⁵²
 (D. 3, 8, 59)

Corvinusnál:

[...] tunc toto fugientes gurgite passim
 Sternuntur fundoque rates vertuntur et hostes.
 Ipse hac insigni palma laetissima heros

⁵⁰ „S már a láncok kölcsönös béklyóitól megkötözöttek összefutottak a hajók;”

⁵¹ „A többiek előtt beugrik Hunyadi atya az első sajkába, és vágja a katonákat; ekkor berontanak társai büszke módon versengve.”

⁵² „A flotta elűzése és legyőzése után Corvinus Fejérvárhoz ér, megnyitja, és bevonul a városba, amelyet feltölt fegyverrel, katonasággal és élelemmel, a sebesült, beteg városiakat kiviszi, a várba tekintélyes erősítést helyez, az ostromlottak bátorságát az iménti győzelemmel visszaadja, és Kapisztránnal, eme szent férfiúval együtt mindenkét biztat a város megvédésére.”

Ingrediturque urbem et sperata levamina praestat
 Et victum et socios addit: fessamque per arcem
 Solatus cives ac res sperare secundas
 Hortatur secumque durare laboris.
 (829–835)⁵³

Mehmet úgy osztja be alakulatait, hogy folyamatos ostromnak tegye ki a várost, nehogy a védők pihenni tudjanak. Bonfininál: *In tot ordines digerit exercitum, ut perpetuum prelium continuare et fessas subinde acies instaurare possit, uti nulla quiete data oppidani deficere cogerentur.*⁵⁴ (D. 3, 8, 66) Corvinusnál:

Ergo omnes cuneos uno molimine in urbem
 Immittit requiemque adimit certantibus omnem,
 Ut corda assiduo expugnet lassata labore.
 (840–841)⁵⁵

Váltakozó szerencsével folyik a küzdelem a leomlott falakon az elesettek tetemei felett. Bonfininál: *Supra cadavera murorumque ruinas diu nutante ancipitique victoria dimicatum.*⁵⁶ (D. 3, 8, 78) Corvinusnál:

Fortiter utroque e numero per maenia strata
 Et super ingentes pugnatur caedis acervos
 (842–843)⁵⁷

⁵³ „Akkor körös-körül a menekülőket teljesen elborítja az örvény, az ellenséges hajókat pedig fenekestől felforgatja. Az eme rendkívüli győzelemnek igen örvendő hős (ti. Hunyadi) bevonul a városba és megadja a remélt könnyítést: élelmet és szövetségeseiket hoz. Szerte a fáradt várban vigasztalja a polgárokat és biztatja őket, hogy reménykedjenek a kedvező dolgokban, és tartsanak ki vele a szenvedések közepette.”

⁵⁴ „Seregét annyi részre osztotta, hogy a támadást szünet nélkül folytathassa, és a fáradt csapattesteket azonnal leválthassa, hogy a városiaknak ne engedjen pihenést, és azok kimerüljenek.”

⁵⁵ „Így hát minden csapatot egy erőfeszítéssel a város ellen küld, és elrabol a harcolóktól minden nyugalmat, hogy a megfáradt szíveket szakadatlan szenvedésekkel győzze le.” (Corvinus itt szemmel láthatóan eltér valamelyest a forrásszövegtől.)

⁵⁶ „A tetemek és a falak romjai fölött sokáig kétséges és bizonytalan volt a győzelem.”

⁵⁷ „Mindkét oldalról erősen harcolnak a leomlott erődökön és az öldöklés hatalmas halmai felett.”

Mehmet összeállít egy igen erős különítményt, akiknek azt a feladatot adja, hogy jussanak be a várba és mészárolják le a bent levőket. Ha ez nem sikerülne, fordítsanak hátat és csalják maguk után az ellenfelet, akivel a nyílt mezőn majd könnyen elbánnak. Bonfininál:

*Itaque, cum pari spe utrinque pugnaretur, Maumethes presentaneum consilium init, quam validissimo potest, agmine in urbem irrumpere pertinacissimeque tenere. Quod si nequeat, hinc reiectum fugam simulare, qua oppidanos allectos in campos educat moxque irrumpente a tergo dimissa equitum multitudine reditum intercipient, uti a tergo et fronte Christiana gens iuxta cedatur; quare validissimum agmen instaurat.*⁵⁸

(*D.* 3, 8, 80–82)

Corvinusnál:

*At rabie infrendens Mahumetes ultima rerum
Advocat auxilia atque ingentem per fora lata
Immittit pubem civesque evertere mandat
Aut, si nulla via est, mutato erumpere gressu
Atque fuga incautos campo producere aperto.
(849–854)*⁵⁹

Hunyadi észreveszi a betörés fenyegető veszélyét és megakadályozza azt. (Bonfini megnevezi Hunyadi társait is, akikkel e tettet végbeviszi, Corvinus ezt nem teszi meg.) Bonfininál:

*Corvinus in summum periculum adductam urbem conspicatus accito
Michaele Zylago avunculo suo et Ladislao Canisa, item Sebastiano*

⁵⁸ „Egyenlő kilátásokkal csatáznak, Mahometnek pedig új ötlete támad, mégpedig, hogy a lehető legerősebb sereg támadja a várost, és tartson ki a legmakacsabbul. Ha nem ér el sikert, húzódjon hátra, színleljen menekülést, és csalja ki a mezőre a megtévesztett városbelieket, majd a hátul lesben álló lovastömeg előrerobogva zárja el a visszautat, hogy a kereszténységet előlről, hátulról egyaránt kaszabolhassák; roppant erős divíziót állít tehát össze [...]”

⁵⁹ „Ám a dühtől fogát csikorgató Mehmet utolsó esélyként összehívja a segédcsapatokat, beküldi a széles kapukon és megparancsolja, hogy pusztítsák el az ifjúságot és a polgárokat, vagy, ha nincs más út, törjenek ki ellenkező irányba és menekülésükkel vezessék az óvatlanokat a nyílt mezőre.”

Rosgonio ceterisque fortissimis proceribus Ungarorum ab arce ruens
in forum Turcos inclinat. Hi tanto furore congregiuntur, ut multis in
platea vicii: que cesis extra menia extemplo reiecerint.

(D. 3, 8, 86–87)⁶⁰

Corvinusnál:

Extemplo res est tentata, sed omne periculum
Prospiciens summa solers Corvinus ab arce,
Decurrit procerum magno cum robore et hostes
Aggreditur fortique manu subvertit et extra
Maenia propulsat;

(854–858)⁶¹

Papok vagy szerzetesek egy csapata ront ki a várból. Bonfininál:

Pater cum sacerdotum collegio illuc per medios enses ab arce decurrit
revocatque.⁶²

(D. 3, 8, 92)

Corvinusnál:

[...] tum maxima turba piorum
Erumpunt simul ac fugientes aequore toto
Prosternunt animosque fuga viresque resumunt.

(858–860)⁶³

⁶⁰ „Corvinus látva, hogy a város végveszedelembé került, magához hívja nagybátyját, Szilágyi Mihályt, Kanizsai Lászlót meg Rozgonyi Sebestyént és a többi hős magyar főnemest, a várból a piacra rohan, és a törököket hátraszorítja. Roppant dühvel csapnak le rájuk, tereken és utcákon sokat levágnak, és mihamar a falon kívülre szorítják azokat.”

⁶¹ „Rögvest megkísérlik a dolgot, de minden veszélyt előre látva a vár tetejéről a leleményes Corvinus lefut a főnemesek nagy erejével, rátör az ellenségre és az erős csapattal felforgatja és az erődítményen kívülre űzi őket.”

⁶² „Az atya és a szerzetesek csoportja a várból kardok sűrűjén keresztül odarohan, hogy visszahívja őket.”

⁶³ „Ekkor nagy sereg pap tör ki, egyszerre leterítik a menekülőket az egész síkon és visszanyerik bátorságukat és erejüket a menekülésüktől.”

Bonfini elbeszélésében a papok seregével Kapisztrán ront ki (*cum sacerdotum collegio*, 92), mégpedig azért, mert észreveszi, hogy a pusztításba belefeledkező lovasság Mehmet csapdájába sétál, s így akarja visszahívni őket, miután a visszavonulásra hívó kürtszóra nem reagálnak. Corvinusnál a kitörés (*maxima turba piorum*, 858) még az előtt történik meg, hogy Kapisztrán felfedezné a csejt, tőle függetlenül, nincs semmi különleges célja, hatása is „csupán” a lankadókra, vagy megfutamodókra van, természetesen bátorítólag. Bonfini behatóbban foglalkozik Kapisztránnal, Corvinus csak a legfontosabbakat közli róla, művében Kapisztrán csupán egy fontosabb statiszta, akinek sorsa összefonódik Hunyadi pályájával. Ez természetesen egyfelől a két mű igen eltérő terjedelmi kereteiből adódik, másrészt a műfaji sajátosságaikból, hiszen míg Bonfini munkája egy (optimális esetben) objektivitásra törekvő történetírói mű, addig Corvinus panegyrikusának közvetlen célja egyetlen személy, Hunyadi János dicsőítése, természetes, hogy egy ezerhetvenkét soros panegyrikusban nem találkozunk részletesen kidolgozott jellemű mellékszereplőkkel.

Corvinus több ízben is, például az 855–858. sorban küzdőtársai érdemeinek elhallgatásával, vagy a dunai összecsapás leírásakor a szöveg megváltoztatásával, vagy bizonyos apróbb részletek kihagyásával növeli Hunyadi érdemeit. Bonfininál ugyanis hangsúlyos szerepet játszik a Duna sodrása: Hunyadi seregét segíti, a törököket pedig akadályozza. Corvinus ezt az epizódot jótékonyan elhallgatja,⁶⁴ a győzelem kizárólag a Hunyadi bátor, személyes példája (*fortique exemplo*, 812) nyomán fellelkesült sereg ádáz küzdelmének gyümölcse. Mikor Mehmet őrjöngve a polgárok kiirtására utasítja katonáit (*civesque evertere*, 851), Corvinus már burkoltan előrevetíti a magyar sereg győzelmét, amit a *nimum elatus Mahumetes sorte secunda / ardescit* (789–790) illetve a *speque ardescit inani* (870) kijelentésekkel már előkészített. Az elitkülönítmény összeállítására (*ultima rerum / advocat auxilia*; 849–850) ugyanis a dühtől fogait csikorgató uralkodó (*rabie infrendens*, 849) végső próbálkozásaként utal. A hadmozdulat azon részének ismertetését, hogy ha nem sikerül elfoglalni a

⁶⁴ Az igazsághoz hozzátartozik, hogy a kedvező sodrást megemlíti, amikor arról beszél, hogy a magyar hajóhad lebecsátkozik a Dunán (*prono defertur ab amne*, 799), amiből valóban kikövetkeztethető, hogy ez is befolyással lehetett a küzdelem menetére, de erre vonatkozó explicit kijelentés nem történik a műben.

várost és mindenkit lemészárolni, a katonák forduljanak vissza és menekülést színelve csalják a nyílt mezőre az óvatlanokat, a „vagy, ha nincs más mód” (*aut, si nulla via est*, 852) bevezetéssel kezdi, amivel csak alátámasztja a korábban írtakat. Burkolt módon előre sejteti, hogy már maga Mehmet sem bízik a győzelemben.

Összegzés

Elias Corvinus gyakorlatilag feldolgozatlan életművének főművét vizsgálva láthattuk, hogy humanista eposzhoz méltó módon bőven találhatóak benne klasszikus allúziók. Elsősorban az *Aeneis* és Silius Italicus *Punicáját* használja fel, de Lucanus és Ovidius is feltűnik a sorok között. Corvinus olvasottsága azonban a keresztény irodalomra is kiterjed, így találhatunk az eposzban Paulinus Nolanustól, Seduliusától, sőt a hozzájuk/eddig felsoroltakhoz képest később alkotó Girolamo Vidától származó részleteket is. A többi felhasznált műhöz viszonyítva azonban a Cortesius-panegyrikust imitáló részletek vannak túlsúlyban. Bár Corvinus indítékai a mű felhasználását illetően (saját magának köszönhetően) egyértelműek, a tény, hogy egy humanista szerző egy másikat ilyen mértékben imitál, önmagában is figyelemre méltó.

Antonio Bonfini *Rerum Hungaricarum decades*-ét Corvinus irodalmi szempontból egyáltalán nem használja fel, viszont a történeti eseményeket illetően egyértelműen. Az elemzés során nyilvánvalóvá vált, hogy a panegyrikus műfaji sajátosságaiból eredő szempontoktól eltekintve Corvinus olyan szorosán követi a történeti forrásául választott művet, hogy nagy bizonyossággal állíthatjuk: a *Rerum Hungaricarum decades* nem csupán fő-, hanem nagy valószínűséggel kizárólagos forrásául szolgálhatott Elias Corvinusnak műve megalkotása során.

Források

- FÓGEL 1934 FÓGEL J. (ed.), *Alexander Cortesius: De laudibus bellicis Matthiae Corvini regis Hungariae*, Lipcse, 1934.
- FÓGEL–IVÁNYI–JUHÁSZ 1936
 FÓGEL J. – IVÁNYI B. – JUHÁSZ L. (ed.), *Antonius de Bonfinis: Rerum Hungaricarum decades*, Lipcse, 1936.
- KULCSÁR 2019 KULCSÁR P. (ford.), *A magyar történelem tizedei*, Budapest, 2019.

Felhasznált irodalom

- BARLAY 1997 BARLAY Ö. Sz., *Elias Corvinus és magyarországi barátai*, Magyar Könyvszemle, 4 (1997), 347–353.
- BOBORY 2018 BOBORY D., *Batthyány Boldizsár titkos tudománya. Alkímia, botanika és könygyűjtés a tizenhatodik századi Magyarországon*, Budapest, 2018.
- CSEH 2016 CSEH V., *A nándorfehérvári csata. 1456*, Budapest, 2016.
- GALÁNTAI 2006 GALÁNTAI E., *Bemerkungen zum Nachleben von antiken Feldherrn- und Herosporträts. Die Gestalt von János Hunyadi in den Werken: De Ioanne Corvino von P. Ransanus und Ioannis Hunniadae res bellicae contra Turcas von Elias Corvinus*, in: Danka B. (ed.), *Chronica 6.*, Szeged, 2006, 100–104.
- KISS 2017 KISS F. G., *Elias Corvinus verse Radéczy püspök hársfájáról*, in: Bajáki R. (szerk.), *Lelkiség és irodalom: tanulmányok Szelestei N. László tiszteletére*, Budapest, 2017.
- KULCSÁR 1973 KULCSÁR P., *Bonfini Magyar történetének forrásai és keletkezése*, Budapest, 1973.
- LÁNG–TÓTH 2009 LÁNG B. – TÓTH G. P. (szerk.), *Kincskeresés 400 éve Magyarországon: kézikönyvek és olvasóik*, Budapest, 2009.
- PÁLFFY 2010 PÁLFFY G., *A Magyar Királyság és a Habsburg Monarchia a 16. században*, Budapest, 2010.
- SÁRKÁNY 1937 SÁRKÁNY O. (ed.), *Ioannis Hunniadae res bellicae contra Turcas*, Lipcse, 1937.
- SIMON 2021 SIMON L. Z., *Mátyás, a bosszúálló. Allúziós technika és uralkodókép Alexander Cortesius De laudibus bellicis Matthiae Corvini Hungariae regis című eposzában*, in: Békés E. – Kasza P. – Kiss F. G. (szerk.), *Convivia Neolatina Hungarica 4. Latin nyelvű udvari kultúra Magyarországon a 15–18. században*, Szeged, 2021, 57–70.
- SZÖRÉNYI 1987–1988 SZÖRÉNYI L., *Panegyricus és eposz: Zrínyi és Cortesius, Irodalomtörténeti Közlemények*, 1–2 (1987–1988), 141–149.

The sources of a forgotten panegyric: *Ioannis Hunniadae res bellicae contra Turcas*

Although the name of Elias Corvinus (lived in the 16th century) is not unknown by the Neo-Latin sciences, the main work of Corvinus, the Ioannis Hunniadae res bellicae contra Turcas, is not dealt with yet by the international or national research, whereas the author had significant Hungarian connections and the goal of his panegyric in question was to sing of the warlike acts of John Hunyadi made against the Turks. This publication may pay off a part of the debt. When searching for the sources of the epic, it reveals the literary and historical works used during its creation and the relationships between them and the poem. After the enumeration of the classical reminiscences, the presentation of the parallels of the poem with Alessandro

Cortese's De laudibus bellicis Matthiae Corvini regis Hungariae and Antonio Bonfini's Rerum Hungaricarum decades.

Keywords: Elias Corvinus, Hunyadi János, humanism, *Ioannis Hunniadae res bellicae contra Turcas*, panegyric